

Retskrivningsbekendtgørelsen fra 1892

(Bekendtgørelse nr. 24 af 27.2.1892. Bekendtgørelsen kan også hentes på www.retsinfo.dk).

Bekendtgørelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet om retskrivningen

Det paalægges indtil videre de under Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet hørende offentlige Skoler og Seminarier samt alle de Privatskoler, der have Ret til at afholde Afgangseksamen til Universitetet eller almindelig Forberedelseseksamen, for saa vidt der ikke af Ministeriet maatte være særlig meddelt vedkommende Undervisningsanstalt en Udsættelse, at følge ved Undervisning og Eksaminer de nedenstaaende Retskrivningsregler samt at benytte danske Læsebøger og Grammatikker, der ere trykte overensstemmende med disse. De Læsebøger og Grammatikker, som nu foreligge trykte i Overensstemmelse med de i Ministeriets Bekendtgørelse af 7de Juni 1889 indeholdte Retskrivningsregler, kunne dog fremdeles benyttes, idet de fornødne Rettelser da blive at indskærpe ved Undervisningen.

1. Saavel den latinske som den gotiske Bogstavække indøves i de lærde Skoler og i Seminarierne. - I Almueskolen behøver kun den latinske Bogstavække at indøves skriftligt.

2. Med stort Begyndelsesbogstav skrives det Ord, hvormed Foredraget begynder, det første Ord efter Punktum, efter Spørgsmaalstegn, Udraabstegn og Kolon, naar disse Tegn forlange samme Ophold som Punktum, saaledes efter Kolon, naar en andens Ord anføres; endvidere alle egentlige Substantiver, alle substantivisk brugte Adjektiver, der betegne Sprog, Folk (Nationer) eller Religionsbekendere (Dansk, de Svenske, en Kristen); endvidere enkelte Adjektiver, brugte som et Slags Egennavne paa Personer (den Almægtige = Gud, den Korsfæstede = Kristus, den Onde = Djævelen); endvidere Adjektiver og Ordenstal, brugte som Tillægsnavne til Personer (Gorm den Gamle, Kristian den Niende, Hellig Knud), eller sammen med et Substantiv dannende et Egennavn (Vestre Kirkegaard, Store Kongensgade); endelig Tiltalepronominerne I, De, Dem, Deres, ligeledes Han og Hun anvendte i Tiltale. Man skriver Hans, Hendes Majestæt, kongelige Højhed.

Anmærkning. Ved egentlige Substantiver forstaas saadanne, hvis Bøjning er substantivisk. De fleste kunne forbindes med den efterhængte Artikel. Ethvert Ord, der, staaende alene, kan have Artiklen efterhængt, er et egentligt Substantiv. Egentlige Substantiver kunne ikke, staaende alene, bruges med Adjektivernes bestemte Artikel. Herfra undtages den Helligaand og de Herrer. Dog kan undertiden, men nutildags meget

sjældent, Adjektivernes bestemte Artikel i Flertallet sættes umiddelbart foran Substantiver, der betegne en Samling af Personer (et Folk, et Parti, en Klasse, en Familie), f. Eks.: de Venders og Goters, de Tories og de Whigs, de Vonner og de Vanner, de Juelers Stamtavle. Af disse Undtagelser kan dog ingen Tvivl opstaa; thi dels kunne disse Ord ikke paa denne Maade bruges med Adjektivernes bestemte Artikel i Enkelttal (undtagen det ene den Helligaand), dels kunne de regelmæssigt bruges med den efterhængte Artikel. - Egentlige Substantiver ere: 1) oprindelige Substantiver (saasom: Gud, Verden, Konge, Karl, Danmark, Tysker, Visdom, Kærlighed, Dybde, Dommer, Elsker, Levned, Tjeneste, Røgelse, Enere, Tiere, et Hundrede, Tusinde (et Hundrede Kroner, hvoraf adjektivisk: hundrede Kroner), 2) infinitiviske Substantiver paa -en (Elsken, Haden, Liden); 3) nogle substantiviske Pronominer, brugte i abstrakt betydning (mit Jeg, Selvet, Altet, et Intet); 4) adjektiviske Substantiver i bestemt Form, der betegne et Sprog eller et Folk (Dansken, Fransken, Tysken); 5) oprindelige Adjektiver og Participier, der have tabt deres Betydning som saadanne og ere blevne til Substantiver - de ende alle paa e og ere alle af Intetkøn - et Onde, et Gode, et Indre, et Foretagende, Udseende, for mit Vedkommende, Højre og Venstre (som Partibetegnelser); 6) et Par oprindelige Superlativer, der have tabt deres egentlige Betydning og ere blevne Substantiver: en

Kæreste - Kæresten, en Øverste - Øversten.

3. Den gamle Stavelsesdeling beholdes. En Tvelyd med j deles aldrig. Eksempler: ej-e, Høj-en. - I Overensstemmelse med de almindelige Regler for Stavelsesdelingen deles: Øk-se, vok-se, Sak-sen (bestemt Form), Duk-se (Flertal), Lek-sikon o. s. v. Derimod maa Ord som Eksamen, Eksempel, eksercere, eksalteret deles Eks-amen, eks-alteret o. s. v., da eks- her er et selvstændigt Ord, det latinske Forholdsord ex (jf. al-ene).

4. En Forbindelse af flere Ord, der er bleven til eet Ord, skrives i eet Ord. Hvorvidt Sammensmeltningen til et enkelt Ord er foregaaet eller ej, kan dog undertiden være tvivlsomt. 1) Kan Sammensætningen bøjes som en Helhed (eller viser forandret Køn, er den eet Ord; - derimod er den to (eller flere) Ord, hvis første Led af Sammensætningen kan bøjes, men sidste Led er ubøjeligt. - 2) Falder Hovedtonen paa første Del af Sammensætningen, er denne ligeledes eet Ord, for saa vidt ikke Betoningen aldeles tydeligt viser flere Ord, ved at ogsaa sidste Del af Sammensætningen har sin, om end mindre fremtrædende, Hovedtone. Selv i saa Fald kan dog Sammensætningen udgøre eet Ord i Henhold enten til den foregaaende eller til den følgende Regel (alting, ingenlunde, underneden). - 3) Er de oprindelige Ords ligefremme Betydning forsvunden, og Sammensætningen danner eet nyt Begreb, er denne eet Ord, særligt maa mærkes de herunder forekommende Tilfælde, hvor det ene Led af Sammensætningen er ubrugeligt alene.

Anmærkning. Ord sammensatte af et Egennavn og et Fællesnavn, kunne undertiden for Tydeligheds Skyld skrives i to Ord, forbundne med Bindestreg, f. Eks. en Knapstrupper-Hingst.

Efter disse Regler vil det være forholdsvis let at afgøre, om en substantivisk, adjektivisk eller verbal Sammensætning, hvis sidste Led er et Substantiv, Adjektiv eller Verbum, er eet Ord eller ikke. Eksempler: Modernmælk, Modersmaal, Filthat, Kvindfolk, Barnedaab, Kongsgaard, Papirspenge, Malkepige, Grønsvær, Stormand (men en stor Mand), Femkant (Femkanter, men fem Kanter), Fjerdedel, Halvpart (derimod tredie Dagen, for største Delen, største Parten, i Overensstemmelse med: hele Tiden, al Sæden), Enkeltmand, Menigmand, Dusbroder, et Farvel, et Levvel (men far vel! lev vel!), Indgreb, Ihændeher, Helaftensstykke, Syvmilestøvler, alting (ligeledes ingenting, nogeting, skønt Betoningen nærmest fordrer Deling, da det forandrede Køn - en gal Ting, alting er galt - viser at Sammensætningen er bleven til eet nyt Ord), Alnaturen (ligeledes Alverden), Hvermand (det ved Gud og Hvermand, at tigge for Hvermands Dør, men med Eftertryk paa begge Ledene: det er hver Mands Pligt), godmodig, milevid, halvkogt, firbenet, skadefro, selvkærlig, tilforladelig, tilfreds, gravlægge, godtgøre, gennempløje - derimod: Kongens Have, ingen Sinde, alle Haande, alle Slags, al Slags, alle Vegne, en Del, lægge i Grav, gøre godt.

Anmærkning. Her maa mærkes de paa uregelmæssig Maade dannede

Flertal: Bøndergaarde m.v. og Børnebørn, hvilke dog kunne bøjes som helhed. Fra Regel 1) finder kun een Undtagelse Sted. Barnlille - Flertal Børnlille.

Af Participier dannes ofte med andre Ord Sammensætninger, som ellers ikke findes i Verbalklassen. Falder Hovedtonen her ikke paa Participiet men paa Sammensætningens første Del, er en saadan Sammensætning eet Ord, f. Eks.: fredelskende, selvtænkende, godtroende, Dybgaaende, ømtførende, velbekendt, velskabt, med velberaad Hu, velopdragen, nysnævnte, iøjnefaldende, stedfindende, længstlevende, ovennævnte, førstnævnte, videregaaende, de viderekomne, overhaandtagende; men derimod: Freden elskende, meget spisende, vel opdragen, hvor Tonen tydeligt angiver to Ord. - Partikler som jo, des-desto, for, saa, danne ikke eet Ord med et efterfølgende Adjektiv (eller Adverbium): jo bedre, des mere (men deslige), for stor, saa stor. Undtagelse: aller -, der danner eet Ord med en efterfølgende Superlativ: allerkæreste (ligeledes allersomdejlige).

Sammensatte Talord skrives ikke som eet Ord: ni og tyve, den ni og tyvende. herfra undtages 50, 60, 70, 80, 90 og tilsvarende Ordenstal, der skrives i eet Ord, samt Sammensætninger af Ordenstal med halv - halvfemte - og med selv - selvanden. Derimod skrives hver anden (Mand), hvert andet (Menneske).

Sammensatte Pronominer ere: hinanden, hverandre, hvordan, saadan, deslige, hvor de oprindelige Ords Betydning omtrent er forsvunden; de sjælden forekommende ihvo, ihvad, ihvilken, ihvordan, endelig enhver, skønt det hedder ethvert. - Der bør skrives hvo (hvilken) som helst, thi hvo (hvilken) kan bøjes, og Betoningen viser tre Ord.

Sammensatte Præpositioner ere foran, forbi, foruden, iblandt, igennem, imellem, imod, ifølge, jævnsides, hinsides, omkring, udi (= i), samt i overført Betydning: fremfor, henad, henimod, henved, indtil - fremfor mig, henad den Tid, henimod Aften, henved to Tusinde, indtil Afgørelsen; derimod: han føres frem for Retten, jeg gik hen ad Vejen, han kom hen imod mig, sat hen ved Døren, ind til Væggen. Der skrives i Steden for (eller i Stedet for), i Henseende til. - Der mærkes en Del oprindelige sammensatte Participier, der bruges som Præpositioner: undtagen, angaaende, vedrørende.

Et Adverbium foran en Præposition med sin Styrelse skrives som ærligt Ord: oven for mig, oven i Kurven, lige over for mig, tillige med Gaarden, bag ved Huset, bag efter ham, bag paa - for paa Vognen, kom hid til mig, ud ad Døren, uden for Døren, tvært imod Meningen, nær ved Huset, inden i Huset. Følger ingen Styrelse paa Præpositionen, og Udtalen ikke bestemt viser to Ord, danner Sammensætningen eet Ord, et Adverbium: komme bagefter, bagpaa, sidde forpaa, udad - indad til Bens, se hende nærvæd, hjemad, hjemmefra, hidtil, kom indenfor, indenad, udenad, det være langt fra, tilligemed, tværtimod. Derimod skrives i to Ord i Henhold til Betoningen: klos paa, lige overfor, snart efter, længe efter, længe siden, siden efter, tværs igennem. - Samme Regel følges ved Sammensætninger af der, her, hvor og en Præposition: der i Huset, her paa Pletten, her til Stedet, hvor i Verden; men: derimod, deraf kan du se, heri har du Ret, herpaa gik han, hertil kom jeg, hvorpaa han gik. - Der bør skrives desuden, desforuden (desangaaende), hidindtil, tilmed, da Sammensætningernes enkelte Dele have tabt deres ligefremme Betydning og tilsammen danne eet nyt Begreb.

Præpositioner med efterfølgende Styrelse, der betegne noget adverbialt eller konjunktionelt, skrives i to Ord undtagen: a) naar Sættningen i Udtalen lyder som eet Ord og tillige Hovedtonen falder paa Præpositionen: afsides, forhen, forud, forlods, forlængs, baglængs, fralands, paalands, overhaands, overmaade, inden- eller udenbords, -bys, -dørs, -lands, -rigs, -sogns, -skærs, -volds, udenvælts, mellemrigs, efterdags (herefterdags, hidtildags, nutildags), - eftersom, førend. Derimod for ude, bag ude. b) Naar Præpositionen med sin Styrelse danner eet nyt Begreb, i hvilket de to oprindelige Ords Betydning er forsvunden, og da for det første særligt, naar det styrede Ord er ubrugeligt alene: foran, igen, itu, ihjel, især, omkuld, omsider, omtrent, overvættes, tilforn, tilovers- fordi, efterdi, og dernæst: forneden, foroven, foruden, efterhaanden, efterhaands, imidlertid, overalt, overens, overhovedet, overskrævs, overtvært, tilbage, tillige, tilsammen, tilfreds (jfr.: utilfreds), tilpas (jfr.: utilpas), underhaanden, undertiden, underneden, undervejs - idet, forinden, ifald, imedens, medmindre. Derimod skrives i to Ord: af Lave, fra Borde, i Blinde, i Flæng, i Gaar, i Forgaars, i Forvejen, i Gære, i Lave, i Mag, i Staa, i Vejen, om Kap, om Bord, over Bord, - i Aftes, i Morges, paa langs, paa tværs, til Bords, til Lands, til Søs, til Vands, til Vejrs, til Væds, til Dels, til Gavns, til fals, - for fulde, i Hænde, i Rette, i Sinde, i Tide, paa Fode, paa Veje, med Rette, til gode, til Huse, til Haande, til fulde, til Føje, til Veje, til visse, til Ende, til Lykke, til Rette, til Side, til Stede, til Syne, til Kende, til Mode, til Orde, ved lige, - af Sted, for Haanden, for Tiden, for længst, for vist, for Resten, for øvrigt, fra sidst, i Dag, i Morgen, i Aften, i Stand, i alt, i alt Fald, i det mindste, i lige Maade, i Stykker, i Hu, i øvrigt, imellem Stunder, (nu om Stunder), om lidt, paa ny, paa Stand, paa skraa, til sidst.

Om andre adverbiale Sættninger end de ovenfor nævnte gælde de samme Regler som om Præpositioner med efterfølgende Styrelse, der betegne noget adverbialt.

Eksempler: anderledes, ligeledes, saaledes, nogenledes, indbyrdes, ligesaa (= ligeledes, men lige saa godt, lige saa vel), ligedan, ligefuldt, ligefrem, ligervis, stykkevis, heldigvis m. v., allesteds, ingensteds, noksom, saadan, saasom, næstendels, dagligdags, midtskibs m. v., altid, dernæst, ydermere, - aldeles, alligevel, hvordan, hvorledes, fremdeles, særdeles, allerede, saalunde, ingenlunde, nogenlunde, hvorlunde, mangelunde, - desaaarsag, desuagtet, desligeste, engang (men en Gang), endnu, maaske, kanske, rigtignok, vistnok (men: dette er rigtigt nok, vist nok), derhen, derhenne, deroppe og lignende Sættninger med der, ligeledes Sættninger med her: herhen o.s.v. og med hvor i stedlig Betydning: hvorhen, (dog skrives hvor som helst, da Betoningen viser tre Ord).

Derimod skrives i to Ord: hvor faa, hvor mange, hvor lidt, hvor meget, hvor ofte, hvor tit, hvor vidt (dog skrives det dagligdags Udtryk hvornaar = naar i eet Ord); saa ofte, saa tit, saa nær, saa vidt, saa godt som, saa som saa, alt for, for ofte, for lidt m.v., som oftest, did hen, end ikke. (Om Forbindelser som ingen Sinde, alle Vegne, alle Slags se ovenfor).

Om andre konjunktionelle Sættninger end de tidligere nævnte gælde samme Regler som for adverbiale Sættninger: ogsaa, altsaa, saasom, dersom, ligesom, saafremt, endskønt, omendskønt, enddog, endog, endogsaa, endda, endsige, ihvor, hvorvel, ihvorvel, saavel (som Konjunktion; derimod naar vel har beholdt sin ligefremme Betydning: han kan gøre det lige saa vel som jeg, fuldt saa vel som du). - I to (tre) Ord maa skrives: for at, efter at, saa at, saa snart, som om, alt som, om end, ikke heller, al den Stund, for saa vidt, naar som helst (da Betoningen viser tre Ord). I eet Ord

skrives en Del sammensatte Interjektioner, som hillemand, saamænd, pinedød, desværre (derimod des værre, naar værre er Adjektiv eller Adverbium).

5. Adjektiver paa ig have altid t i Neutrum : et lykkeligt Liv, det er rigtigt om muligt, saa vidt muligt.

6. I dulgte, dulgt, Dølgmaal, solgte, solgt, Salg, spurgte, spurgt, Spørgsmaal, valgte, valgt, Valg beholdes g.

7. Verbernes Flertalsformer beholdes i Nutid (vi have, ere, blive, skulle, kunne, ville, elske, grue, bo, tænke, dø, tage, lyde, se, sove, synge, drikke, falde, bede, fnyse, ryge, flyve, sidde, bæve, tie, slaa, faa, staa). - I Fortid kunne Flertalsformerne beholdes i en Del stærke Verber, nemlig i dem, som i Enkelttal ende paa en Medlyd (undtagen l og s) og have en lang, fra Nutidens forskellig Selvlyd (vi grebe, krøbe, bade, glede, lode, brøde, strege, droge, bare, fore, dreve; men vi lo, vi fløj, vi drak, vi løb, vi stjal, vi frøs). Der skal skrives vi bleve og ligeledes vi vare.

8. a. Substantiver, der ende paa en betonet Selvlyd og have Flertal paa r, danne dette ved Tilføjelsen af er: Sø - Sø-er - Sø-erne, Ko - Kø-er - Kø-erne, Aa - Aa-er - Aa-erne, Træ - Træ-er - Træ-erne, Taa - Tæ-er - Tæ-erne, Le - Le-er - Le-erne.

b. Verber, hvis Stammer ende paa en betonet Selvlyd, danne Præsens Indikativ Aktiv ved Tilføjelsen af r og Passiv ved Tilføjelsen af s (at bo - jeg bor, dø - jeg dør, sy - jeg syr, se - vi ses, begaa - der begaas). Derimod beholde de Verber, der i Infinitiv have e efter den betonedede Selvlyd, ogsaa e i Nutid og i Passiv: bie, tie, grue, lue, blues, bejae - jeg bier, tier, jeg gruer, blues, det luer, jeg bejaer. Endvidere at (* 1) * due eller du, * die eller di, * vie eller vi, befri (ind-, udfri) eller befrie, forny eller fornye - jeg duer, dier, vier, frier, befrier, fornyer, jeg vies, fries, det fornyes. Anmærkning. Der bør skrives duelig, gruelig, afskyelig.

De samme Verber danne Præsens Participium ved Tilføjelsen af ende til Stammen, og Perfektum Participium, dog med Undtagelse af Stammer paa e, ved Tilføjelsen af et: gaaende - gaaet, boende - boet, syende - syet, men seende - set. Dø har døende - dødt (afdød, uddød m.v.). Endelig danne disse Verber, for saa vidt de ere svage, Imperfektum ved Tilføjelsen af ede: jeg saaede, boede, syede, indviede, teede mig. Dø har dog døde, og ske skete.

9. Det stumme og understøttende e bortfalder. Ligeledes bortfalder i Almindelighed Selvlydsfordobling. For at undgaa Misforstaaelse beholdes dog Selvlydsfordobling i et Par enkelte Ord: Talordene een - eet til Forskel fra Artiklen en - et, og viis - viist til Forskel fra vis - vist (derimod enbenet, Visdom o.s.v.) I danske Ord maa aldrig Accenttegn benyttes. I fremmede Ord med Tonen paa sidste Stavelses Selvlyd kan, for at undgaa Misforstaaelse, skrives Accent over e (f.Eks.: Armee, Allee, Kanoneer).

10. Der skrives aa, ikke å. Den lange Aa-lyd betegnes ved aa med følgende Undtagelser: Alvor, (Alkove), Bog, Brog, broget, klog, koge, Krog, kroget, love, otte, Svoger, Torsdag, Vorte, vove - endvidere nogle Ord, der kunne udtales saavel langt som kort: Drog, Fjog, Orlog, Orlov, Sprog, Tog.

Hvor Stammen har o for kort Aa-lyd, beholdes o i Bøjninger og Afledninger, selv om Lyden bliver eller kan blive lang - f.Eks.: bort - borte, grov - grove, Lov - Loven, Skov - Skoven, sov - sove, vor - vore.

Den korte Aa-lyd betegnes ved o med følgende Undtagelser: Aadsel, Aand, Aande (aande), Baand, Flaad, Haand, Laad, laadden, en Maatte (der siges baade * Maatte og Matte), naa! Raad, raadden, saa (og S sammensætninger: saadan, saaledes, ogsaa, altsaa), Undersaat, Vaand, Vaande, (samt Kaarde).

Hvor Ordets Stamme har lang Aa-Lyd betegnet ved aa, beholdes aa i Bøjninger, Afledninger og S sammensætninger, selv om Lyden i disse er gaaet over til at være kort, f.Eks.: maa - maatte, Naade - Naadsens, Maal - Maaltid, skaane - Skaansel, vaage - vaagne, Kaalorm, Skraaplan, Smaating, Taaspids. (Der skrives vogte). Har Ordets Stamme Æ-Lyd, men Ordet i Bøjninger faar Aa-Lyd, betegnes denne ved aa: træde - traadt.

11. Den lange Æ-Lyd betegnes ved æ med følgende Undtagelser: bedre der, deres, ere, her, hver, Legeme, sjette, tjene. Endvidere maa mærkes fjerde, Stedet, udstede m.v., af Sted. Der kan skrives baade * Jern og Jærn.

Regler om, hvorledes kort Æ-Lyd bør skrives: 1) Har Ordets Stamme lang Æ-Lyd og æ, beholdes æ ogsaa i Bøjninger, Afledninger og S sammensætninger, selv om Lyden i disse er kort: Blæst, bævre, Fjællebod, færdes, Færdsel, hæрге, kærlig, næbbes, nærmere, nærmest, næst, næsten, ræddes, Rædsel, Skærsild, Skærsommer, Skærtorsdag, tvært, tværtimod, Vædske, værdig. (Der skrives Herred, Hertug, Herberge). 2) I Ord, i hvis Stamme eller anden fremtrædende Form der findes a, Aa-Lyd eller ej, eller som kan betragtes som afledet af et andet Ord, der har en af disse Lyde, betegnes den korte Æ-Lyd ved æ: brække, brænde, Bændel, drægtig, Dræt, dæmme, færre, flække, Forældre, fænge, fælde, fængsle, fæрге, fæste, Gæld, gælde m.v., græmme, Grævling, Gænge, gængs m.v., Gæsling, gætte, hjælpe, hvælve, hvæsse, Hælvten, Hænder, hænge, hærd, hævde, Hætte, knække, Kræmmer, Kælling, kælv, kæmme, Kæmner, Kæmpe, kæntre, kæppe, kæphøj, Kærre, Kærve, lægge, læmme, længe, længes, lemlæste, mægte, Mælk, mælte, Mængde, mæske, mætte, nægte, nævne, prægtig, række, saamænd, skælv, en Slæt, smække, sprække, spænde, strække, stænge, stævne, Stænte, stække, svække, sælge, sælde, skæfte, sætte, Skæl, skæmme, skærpe, træffe, trække, trænge, Tægt (Aftægt m.v.) tække, tælle, tæmme, tænke, Udlænding, Vægt, vægtig, Vægter, vække, Vælde, vældig, vælge, vælsk, væmmes, vænne, vækse, Vækst, væрге, værne, Ægt, Ælde, ældre, ældst, Ælling, ændre, ængste. (Der skrives begge, Menneske, nem, at nemme, fornemme, et Nemme. Der kan skrives baade * El og Æl, * Elm og Ælm, * Esp og Æsp, * Hessel og Hæssel, neppe og næppe, * Remse og Ræmse, * Skjelskør og Skælskør). 3) I Ord, i hvis Stamme eller anden fremtrædende Form der findes e eller i (men ikke ej), eller som kan betragtes som afledet af et andet Ord, der har en af disse Lyde, betegnes den korte Æ-Lyd ved e: Enke, enkelt, fersk, hen, ihjel, jer, Levned, mens, rens, Rensdyr, Revle, Revne, Skel, (skellig, skelne, Forskel m.v.) Spjeld, Stel, tvende, trende, tretten, tredive. (Der skrives dog Værk og baade * blænde, Blændværk og blende, Blendværk). 4) I Ord af græsk, latinsk, fransk Oprindelse skrives e, hvor dette findes i den fremmede Stamme, f.Eks.: Arrest, Berberis, Censur, Centner, Cypres, Dialekt, Element, Ferle, Hermelin, Hveps, Interesse, Kabinet, Kaserne, Klerk, Lektie, Messe, Nerve, Orient, Orkester, Patient, Perle, Pest, Presse, Procent, Professor, Regiment, Regent, Rest, Sekt, September, Tempel, Terne, Testament, Vers. (Der skrives dog Præst). 5) I andre Ord end de, der kunne henføres under Reglerne 1 - 4, skrives e eller æ

for Æ-Lyd efter nugældende Brug, dog at e skrives i Ordene fjern, fjermer, fjerne, gerne, Gerning, Hjerne, Stjerne, Terne, ternet, Terning, Hjerte, streng og i disse Ords S sammensætninger og Afledninger. (Der kan skrives baade * Bjerg og Bjærg. * Fjeld og Fjæld, * Hjelm og Hjælm, * Jellinge og Jællinge, * Krebs og Kræbs, * Kærne og Kerne, * Kærte og Kerte.)

12. I-Lyd betegnes ved i, U-Lyd ved u, Y-Lyd ved y. - Lang E-Lyd betegnes ved e, lang O-Lyd ved o, lang Ø-Lyd ved Ø. - Kort E-Lyd betegnes ved e eller i; i bruges i alle Ord, hvor den hidtidige Brug har fastslaaet det. Man skriver Fedt, Kirtel, tusinde (Tusinde), Ærinde. - Kort O-Lyd betegnes ved o eller u; u bruges i alle Ord, hvor den hidtidige Brug har fastslaaet det. Man skriver Kunst, fordom, stundom. - Kort Ø-Lyd betegnes ved ø eller y; y bruges i alle Ord, hvor den hidtidige Brug har fastslaaet det. Man skriver Mønster, Mønt, størkne, Søskende, ørkesløs.

13. I Stedet for ai, ei, oi, øi, ui, skrives aj, ej, øj, (ogsaa for oi), uj. - Der skrives * Dejj, * fejj, * sejj eller Dej, fej, sej. I Stedet for au og ou skrives av og ov. Man bør skrive Lav, Sav, tav, Plov, Tov. Ai, ei m.v. og au og ou maa helst bibeholdes i fremmede Ord; særlig bør de beholdes i Navne (August, Europa, J.L. Heiberg).

14. V foran t hærdes til f, naar den foregaaende Selvlyd er kort og staar umiddelbart foran v - haft, groft, Løfte, men lavt, skævt, halvt, djærvt, ellefte, tredivte; de to sidste Tilfælde, fordi e og i foran v her knap høres. Der skrives tyvte, brovte, flovt, stovt i Henhold til Udtalen. - Der skrives: af, Afgift, Aftægt, m.v., ligeledes Stiffader. - Man bør skrive Viol, violet, Violin (ogsaa Vridbor), men Fernis, fernisere.

15. I skrives ikke efter g og k foran e, æ og ø. I danske Navne kan j beholdes efter g og k foran betonet e, æ, ø: saaledes * Kjøge, * Kjøbenhavn eller Køge, København. - Ellers beholdes j i alle Tilfælde efter hidtidig Brug, selv om det i nogles Mund er blevet stumt, altsaa: Fjeder, Fjer, at fjedre, Mjød, Sjælland, Skjald. - Efter en kort Stavelse, endende paa l, n eller blødt d, kan Endestavelsen ie ombyttes med je. f.Eks. * Ballie eller Balje, * Brynie eller Brynje, * Lillie eller Lilje, * Midie eller Midje, * Mønnie eller Mønje, * Smedie eller Smedje, * Tillie eller Tilje, * tredie eller tredje, * Vidie eller Vidje, * Villie eller Vilje (men: Familie, Olie, Linie, Komodie o.desl.).

16. H foran j og v skrives i samme Udstrækning som hidtil, altsaa f.Eks. hjem hjælpe, Hjejle, hviske, hvisle, hvæsse, hver, Hvilling, Pighvarre, hvæse. (Der skrives Jærpe) - H skrives i Udtraab som oh! ah! m.v., naar Lyden er langt udtrukket (men: o ve! o Menneske! o.desl.). - Stumt h bortkastes for øvrigt i danske Ord undtagen i Ordet thi. I nordiske Navne kan det beholdes: * Thor, * Thyra eller Tor, Tyra.

17. Regler om stumt d. Det stumme d skrives, nar d eller t findes (skrives) i Stammen, ellers ikke.

Undtagelser: a) Stumt d udelades mellem n og s og foran sk, naar Ordets Stamme ligger uden for Sprogets Grænse - Grænse, Krans, Panser, Pinse, Ransel. Skanse, klaske, Kusk, Pisk, plaske, Sveske, tysk - derimod Handsel, standse, Brændsel, Bindsel, -lands, hundse, hundsk, bondsk, fjendsk, mindst, mindske (mindre), bidsk, jydske, gridsk, Gødske, gødske, trædske (træde), vadske, Vædske, vædske, (vaad, væde), og naturligvis under Bøjning: Mands, Lands, Sinds o.s.v.

Anmærkning. Selvfølgelig maa d udelades mellem n og s og foran sk i saadanne Ord, hvor d eller t ikke findes i Stammen: Dans, Frynse, Glans, glinse, granske (grant), træsk, Lanse, lense, Linse, Prins, Provins, Sans, sanse, ænse, kysk, læske, mæske, smiske.

- b) Foran en Afledningsendelse, der begynder med t, gaar et foregaaende d over til t: gotte sig, stritte, lytte, støtte, flittig, vittig. Der skrives * hvidte eller hvitte, * tidt eller tit. - Under Bøjning beholdes altid det stumme d foran t: haardt, hvidt, mødte, mødt, stødte, stødt, vidt, bandt, fandt, holdt. - Der skrives Fedt, fedte, Kridt, kridte, Krudt, lidt, midt, Ridt, Midte, Skridt, skridte. Derimod skrives mat, mæt, Ritmester og Bræt, Flertal: Bræder - i enkelte Sammensætninger Brætter. (Ligeledes skrives Skilt, Felt).
- c) Stumt d efter l og n beholdes i samme Omfang som nu, selv om d eller t ikke findes i Stammen: Alder, huld, Huld, Guld, skulde, vilde, Stald, holdt!, voldsom, Mand, Mund, Hund, Land, Mynde, Hind, Hinde, kunde, Handling, Myndling, mundtlig, iblandt. - Der skrives kullet, skaldet, sprælle, Mylder, myldre. (Bold, Flertal: Bolde, udtales i Almindelighed med lydende d).

Eksempler paa stumt d: bedst, sidst, Bidsel, Færdsel, Gærdsel, Skærmydsel, fodse, Gods, hidse, Kabuds, Klods (men klos paa), kradse, Lods, lodse (men en Los (Dyret), at give los, at losse), Palads, Plads, pludselig, pludskæbet, pudse, Puds (men lille Pus, pusle), ridse, Smuds, spids, Stads (men Fjas, Spas), spadsere, Sejlads, Stillads, Strabads, Struds, Studs, studs, Trods, Vindsel, ødsel - verdslig -Snedker (snide, snitte) - Bødker. Ligeledes skrives Gidsel, Kreds, Kryds, Lidse, splidse. Tidsel, Tudse.

Eksempler paa Ord, hvor stumt d bør udelades: besk, fælles, gnisk (Gnier), i Gære, hisse (hejse), Karusse, Plys, Trisse, trisse - skønt, endskønt, - Søskende. Der skrives * Bajads eller Bajas, * fraadse eller fraase, * Kyrads eller Kyras, * Morads eller Moras, * Tru(d)sel (nu sædv. Trusel) eller Trussel.

18. Q ombyttes i danske Ord med k.

19. X ombyttes i danske Ord med ks, f.Eks. seks, seksten (udtales sejsten).

20. Medlydsfordobling foran anden Medlyd bortfalder - Døtre, sikre, mudre, ofre, tapre (men naturligvis: attraa, Baggrund, Uddrag, Bredde, Vidde, Trolddom, - men Lærdom, af lære). Medlydsfordobling finder Sted mellem Selvlyde, hvoraf den første er kort og betonet; j, v fordobles dog ikke. Eksempler: Labber, Gedde, vædde, Skrædder, Daddel (Frugten, men Dadel), Flaaddet, Voddet, Spiddet (men: Smeden, Budet, Spydet m.m.), skaffe, Brygger, Smakke, Lolland, Skellet, Brylluppet, fornemmelig, taknemmelig, Lammet, vænne, narre, Glasset, sætte; men eje, Ravet. Der skrives * Blusel eller Blussel, * Trusel (se § 17) eller Trussel. - Efter lange Selvlyde finder Medlydsfordobling Sted: a) af det haarde g i Ordene: Drægge, dægge, Hæggen (ogsaa med blødt g: Hægen),

Læggen, Lægget, Plaggen, Skægget, Væggen, Æggen (kan ogsaa udtales kort), Ægget; b) i Ordene Næbbet, otte, sjette, Sotten, Ætten (kan ogsaa udtales med kort æ).

21. Til Vejledning ved fremmede Ords Skrivemaade anbefales følgende Regler.

I. a) C beholdes for S-Lyd, ligesaa stumt c efter s, og for K-Lyd foran et andet c, der lyder som s. Ellers skrives k for c. (Centrum, Scene, Accent, Vokal, Konsonant).

- b) Q og x ombyttes i almindelig brugte Ord med henholdsvis k og ks.
- c) I almindelig brugte Ord ombyttes ph med f (Filosofi, Fysik, Sfære, Sfinks), th med t (Teater, Teologi), rh med r (Rytme), ch = x med k (Katekismus, Kor, Kirurgi, Kemi, Orkester, Skema, Skisma). Derimod beholdes ps (Psykologi); dog kan skrives Salme eller (* 2) Psalme.
- d) I oprindelig tyske Ord ombyttes z med s (sire, vansire, sitre). Ellers beholdes z (Zone, Zenit).
- e) Om Brugen af sch mærkes følgende: 1) Findes ved Siden af Formen med sch en Form med sk, foretrækkes denne. Saaledes i græske Ord (se c); ligeledes i Ord af andre Sprog, som Droske, Blansket, Mansket, Marskal, Marskandiser, Skaberak, Skak, Skakt, Skalotteløg, Skatol, Skellak. Ellers 2) beholdes sch i tyske Ord, som Frosch paa en Violinbue), Gletscher, rutsche (og paa samme Maade Bratsch). Der skrives Bolsjer. 3) I Ord af Fransk (se II) og Engelsk ombyttes sch med de i disse Sprog brugelige Betegnelser (ch, sh), f.Eks. Punch, Sherif, Shirting. Dog skrives Sjal, sjippe. 4) I Ord af andre Sprog (navnlig ikke- europæiske eller saadanne europæiske, som ikke tilhøre vor Sprogæt) ombyttes sch med sh, f.Eks. Dervish, Janishar, Pasha, Shah, Sheik, Shiit, Shaman, Shibbolet, Kashmir, Rustshuk, Kamtshatka, Shat-el- Arab. Dog skrives Kautsjuk, Sjako, Sjakal, sjakre og (som nu ogsaa sædvanligt) sjofel.
- f) Ord som Intelligens, Potens, Finanser skrives uden t mellem n og s.
- g) W bruges i Ordene Whig, Whisky og Whist (og i en Sætningsdel som Wienerovn); eller skrives v.

II. I franske Ord, selv om de ere almindeligt brugte, beholdes den franske Lydbetegnelse, naar i Udtalen særlig franske Lyde (j. g. ch, ll, gn) forekomme; dog bortfalder sædvanligt det stumme e i Enden af Ordene. Ligeledes beholdes Lydbetegnelserne au, eau, ay, oy, oi, ei, ou, e = ø, u, en, em, on, ti, ce, stumt h, stum Endekonsonant. De franske Accenter kunne beholdes. Eksempler: jaloux, Jalousi, Chaussee, Broche, Galoche, Fetich, Toilet, Geni, gentil, Nation, Rayon, loyal, Teint, Prestige, Revu, Emballage, brouillere, Bataille, Vignet, Chenille, Entree, Atelier, Buffet, Facon, Niche, marchere, Malheur, Gene, Teten, Tantieme. Om c og q se ovenfor I. a) og b). Derimod skrives i Almindelighed for de franske Lydbetegnelser ai og eu henholdsvis æ og ø. - f.Eks.: Karantæne, Inspektør. Støder c med K-Lyd i et fransk Ord umiddelbart sammen med en anden fransk Lydbetegnelse, da maa man, naar Ordet bruges paa Dansk, enten ogsaa ombytte denne eller beholde c - f.Eks. Kupee eller Coupee, men aldrig Koupee.

III. I Indlyd af fremmede Ord anvendes Medlydsfordobling i Reglen ikke, uagtet Selvlyden er kort og betonet, naar den ikke findes i det fremmede Sprog (Artikel, Titel, Skrupel, Krønike, Tyfus o.s.v.); dog undtages Ord, hvori Fordoblingen er bleven almindelig Brug, som Kammer, Nummer, Kaffe. Derimod fordobles en i fuldt betonet Stavelse staaende Endemedlyd foran følgende Selvlyd uden Hensyn til Skrivemaaden i det fremmede Sprog: Politikken, Botanikker (Flertal af Botanik, forskelligt fra (en)

Botaniker), Institutter, Eremitter, Attrapper, Paragraffer, Konsoller o.s.v. (men Buffeter o.desl., hvor Medlyden ikke udtales, og Bassiner o.desl., hvor vi udtale n som ng). Har Stavelsen kun Bitone (som i Konsul, Punktum, Leksikon), anvendes Fordobling ikke undtagen i enkelte Ord, hvori den er bleven almindelig, som Biskopper, Omnibusser. (Medlydsfordobling efter ubetonet Selvlyd beholdes i Reglen, naar den findes i det fremmede Sprog (Allee, Ballon, abonnere, Buffet o.s.v.); dog skrives enkelt Medlyd overalt, hvor Brugen har indført det: Bajonet, Kanel, Karbonade, Pomade, Paryk, tradionel m.m. Afvigende fra den fremmede Form skrives Mytteri).

Fremmede Ord, der ere fuldt optagne og indgaaede i Sproget og i Udtalen have tabt de fremmede Lyde, skrives efter Sprogets almindelige Regler Ansjos, Kaptajn, Kontor, Løjtnant, nervøs, Tempel, Ur, Trone. - Dog ombyttes aldrig ch, g, j eller ti med sj (undt. Ansjos).

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, den 27de Februar

1892.

Goos.

/C. Holm.

Officielle noter

(* 1) Naar den ene af to Former, som begge ere tilladte, særlig anbefales af Ministeriet, er den saavel her som i det efterfølgende mærket med en foransat Stjerne.